

Göran Rosenberg

Någonting har hänt i Amerika

Häromveckan besökte jag huvudstaden i ett land som av USA:s regering numera nämns i samma andetag som Libyen och Kuba. Det är också huvudstaden i ett land som USA:s regering numera anser tillhöra det gamla Europa, till skillnad från exempelvis Albanien eller Rumänien som numera anses tillhöra det nya Europa. Det är också huvudstaden i ett land som till nyligen betraktades som USA:s mest trogna allierade i Europa eftersom det mer än något annat land i Europa har USA att tacka för sin nuvarande existens.

Jag var kort sagt i Berlin, som ju som alla vet är en så pass gammal europeisk stad att den hunnit lägga stora delar av Europa i ruiner, hunnit få sig själv lagd i ruiner, hunnit bli delad av en mur och hunnit återuppstå som det enade Tysklands blixtnoverade huvudstad. Den är också så pass ung att den fortfarande minns allt detta som om det vore igår.

Länge betraktades detta minne som en tillgång för Europa eftersom det bland annat var detta minne som gjorde Europas fredliga enande tänkbart och möjligt. Det var ett minne som sa: ingen konflikt mellan Europas länder får hädanefter leda till krig. Det var ett minne som därmed också sa (även om få öppet sa det): Europas länder kan hädanefter inte ha sinsemellan motstridiga militära och säkerhetspolitiska intressen. Det var i alla händelser ett minne som länge gjorde tyskar mindre benägna än många andra att gå i krig, vilket många andra länge var dem djupt tacksamma för.

Denna lilla benägenhet har sedan några veckor placerat Tyskland i den amerikanska utrikesretorikens nedersta helveteskrets, tillsammans med Libyen och Kuba.

Varför?

Ja, inte därför att Tyskland plötsligt blivit ännu mindre benäget att gå i krig än tidigare. Tvärtom har Tyskland visat sig allt mer benäget att göra det, såväl i Kosovo som i Afghanistan. Inte heller därför att Tyskland plötsligt ändrat sin syn på världen och USA.

Det som har hänt, och något dramatiskt har onekligen hänt, har inte hänt i Berlin eller i Tyskland. Inte heller i Frankrike eller Belgien eller i något annat land i det gamla Europa.

Nej, det som har hänt har hänt i USA.

Det som har hänt i USA är ett dramatiskt skifte i synen på omvärlden. Eller snarare, det dramatiska framträngandet till makten av en historiskt djupt rotad men oftast undertryckt amerikansk syn på omvärlden i allmänhet och Europa i

synnerhet. Synen på omvärlden som ett problem och på Amerika som dess lösning. Från Bushdoktrinen trossats att Amerika genom förebyggande krig kan och bör befria världen från ondska (terrorism, skurkstater, massförstörelsevapen), går tydliga spår till de första puritanska kolonistatorernas syn på Europa som förtäppt och Amerika som gudabenådat. Och till Thomas Jeffersons förhoppning att "när de eviga krigen rasa i Europa skall i vår värld lammen sova med lejonen". Och till Woodrow Wilsons fjorton punkter för "att frälsa världen med frihet och rättvisa." "Vi amerikaner är Guds utvalda folk [...] av vilket mänskligheten väntar sig stora ting", skrev den amerikanske författaren Herman Melville.

Det är denna ständigt närvarande underström i amerikansk självsyn som har fått USA att tidvis pendla mellan impulsen att hålla omvärlden på avstånd och impulsen att göra ett nytt Amerika av den, mellan en benägenhet till isolationism och en benägenhet för mission. Två pendelslag, samma underström.

Bushadministrationen inledde med ett kraftigt pendelslag mot isolationism (genom att bryta med en rad internationella åtaganden), men lät i chockvågen efter den 11 september pendeln slå över i mission. I ingendera pendelläget var det viktigt vad omvärlden tänkte eller tyckte om vad Amerika sade och gjorde. Amerika var lösningen, omvärlden var problemet.

Det är detta som har hänt. Vi har fått en amerikansk administration som inte bara vill göra om världen efter eget huvud utan som också kräver av omvärlden att den gör USA:s huvud till sitt.

Åt detta skakar det gamla Europas länder alltmer på sina huvuden. Inte därför att de är för terrorism eller skurkstater eller massförstörelsevapen, utan därför att de inte kan tänka på samma sätt som George W Bush eller Donald Rumsfeld eller Paul Wolfowitz eller John Ashcroft eller någon annan av de messianska samhällsomdanare som tagit makten i USA och som nu tänker göra ett Texas av Irak och ett Amerika av Mellanöstern.

Vad det gamla Europas länder kan tänka sig är krig som en sista utväg för att förhindra angrepp med massförstörelsevapen. Vad de inte kan tänka sig är krig för att göra om världen. Vad det gamla Europas länder av erfarenhet vet är hur svårt det är att göra om världen. Och hur kostsamt. Och hur blodigt. Och hur verkningslöst i längden.

Tyskland vet det förmodligen bättre än någon annan.

Vid ett konferensbord i en minnestung byggnad i Berlin hör jag en av Tysklands mest respekterade politiker, före borgmästaren i Hamburg, Klaus von Dohnanyi, stillsamt undra varför amerikanerna medelst upprepade förolämpningar valt att hålla salt i såren efter Gerhard Schröders okloka läsning av Tysklands position i Irakfrågan. Varför man inte istället valt att öppna en diplomatisk dörr eller två. Han kunde också ha frågat sig, som *New York Times* häromdagen (11.3.03), varför Bush-administrationen intagit en så dumdristig och destruktiv "med-oss-eller-mot-oss"-attityd mot några av sina viktigaste allierade.

Svaret är att någonting nytt, som i själva verket är något mycket gammalt, har trängt igenom i det officiella Amerikas syn på sig själv och världen.

"Amerika är Guds sista försök att rädda mänskligheten", skrev Ralph Waldo Emerson.

Amerika måste börja rädda mänskligheten inom tre veckor (sedan blir det för varmt), säger George Walker Bush.

Mänskligheten är inte övertygad.

Published 2003-02-18
Original in Swedish
© Göran Rosenberg
© Eurozine